

Kønnene i sociologisk krydsild: Gør det mandlige personale i børnehaverne egentlig nogen forskel?

Bent Olsen & Eli Smepllass

The genders in sociological crossfire: Men are a desired resource in the kindergartens, but why? It has become the common strong point of view in politics of education, that men are an exceptional educational resource in kindergartens. For the sake of gender equality in the labour market one is thus to promote a higher proportion of male workers in kindergartens. We find reasons to challenge these premises in a comprehensive research project on male and female employees' educational values in 80 kindergartens in two Danish municipalities. The empirical part consists of answers to a questionnaire from some 700 staff members as the range of questions also includes dimensions of gender. The theoretical approach is informed by the framework developed by Pierre Bourdieu, and the Grid Group Cultural Theory of Mary Douglas. In the subsequent discussion of these findings we examine how the kindergarten backdrop rather shows a masculine dominance than a female predominance.

Keywords: educational values, gender, profession, preschool teacher, symbolic dominance, Bourdieu.

Desværre har de danske pædagoger og lærere ikke så meget forstand på at skabe stærke drenge, fordi de fleste selv er kvinder. De danske pædagoger og lærere er gode til at skabe stærke piger, det er tydeligt for mig at se. Hvis man skal skabe rigtige mænd, skal der mænd til at rådgive de kvindelige pædagoger og lærere.

Carl Mar Møller i bogen Kvinder

At dele mennesker op i køn er ligeså gammeldags som en Nokia 3310.

*Mansour Hussain (17)
Norges Socialdemokratiske
Ungdom, i Aftenposten*

Problemstilling og fremdrift

Inden for de seneste år har social- og børnehavepolitikken fremhævet mænd som en ekstraordinær pædagogisk ressource i børnehaverne og i flere andre sektorer, hvor kvinder også er i overtal. De politiske argumenter for at øge andelen af den

mandlige personalemasse i børnehaverne bygger på antagelsen om, at netop mændene kan løfte drengene op i øjenhøjde med pigerne, som anses for at være bedre udrustet end drengene til at træde ind som elev i skolesystemet. Hertil kommer en serie af argumenter, der alle viser tilbage til fremme af ligestilling mellem kønnene, både på personalesiden og blandt børnene.¹

Men er der hold i disse argumenter for at øge andelen af mænd i børnehaverne, tilbyder mændene noget andet og mere end det kvindelig personale; er mændene virkelig en så formidabel pædagogisk ressource?

I artiklens første del går vi direkte til disse spørgsmål ved at præsentere fundene fra vores studie af pædagogiske værdier i børnehaven, da vi også har føjet en kønsdimension til denne forskning. Datamaterialet består af 700 spørgeskema-besvarelser fra personalet i samtlige 80 børnehaver i to danske kommuner. Her, som i andre undersøgelser vi introducerer undervejs, er konklusionen, at der ikke er betydende forskelle i det mandlige henholdsvis kvindelige personales opfattelser af børnene i børnehaven.

Vores forskningsdesign er imidlertid ikke indrettet på at undersøge relationer af dominans mellem kønnene, som ellers står centralt inden for kønsforskning og sociologisk forskning. De historisk nedlejrede former for dominans kønnene imellem, som Bourdieu får frem i bogen *Den maskuline dominans* (Bourdieu 1999) bliver her af særlig interesse for pædagogisk forskning, da den generationsvise reproduktion er et tilbagevendende tema i bogen. Der er tale om dominansrelationer som også slår ind over børnehavesektoren, hvor vi kan pege på, hvordan Statens såkaldte ”maskuline højre hånd” løfter mændene frem ved at underkende det kvindelige personales pædagogiske kapaciteter (Bourdieu 2011). Netop dette greb har synliggjort hvordan et mandligt androcentrisk verdensbillede kan dominere det kvindeligt gynocentriske i børnehavesektorens værdihierarki. I artiklens anden del vil vi således sætte børnehavesektoren i forbindelse med køn, dominans og reproduktion som præmis for en kønsrettet børnehavepædagogisk forskning.

Hovedfundene

Denne artikel rapporterer et delstudie om køn og pædagogiske værdier, idet hovedstudiet undersøger om det pædagogiske personales sociale oprindelse og livsbane sætter spor i dets pædagogiske værdier (Olsen 2015; 2019).² Projektet forbinder på en og samme gang omfattende og helt fundamentale kategorier til forståelsen af en stor erhvervsgruppes pædagogiske værdiorienteringer; disse kategorier er livsbane, social klasse, uddannelse, kulturelle og pædagogiske værdier, krop, emotioner og habitus. Hele forstudiet til projektet er udgivet som bog med titlen *Når pædagogikken bringer mennesker sammen: En eksperimentel rejse gennem byens sociale geografi og alle dens børnehaver* (Olsen 2009).

Det statistiske arbejde er gennemført med brug af den multiple korrespondanceanalyse, som tegner to rum op med hvert sit kort. Det første kort viser respondenternes positioner baseret på arvet og erhvervet kapital, mens det andet kort skildrer rummet af pædagogiske værdier. Analyserne viser, at der er en sammenhæng mellem den akkumulerede volumen af informationskapital, kulturel kapital og social kapital og respondenternes værdipræferencer. Jo højere relativ kapital-

volumen, desto større er tilbøjeligheden til at orientere sig mod 'individualitet og autonomi' (Olsen 2014; 2015; 2019). Og med lavere relativ kapitalvolumen orienterer man sig mod 'gruppe og konformitet'. Samtidig viser analyserne også, at der er en udstrakt værdikonsensus uafhængigt af bl.a. alder, antal år i erhvervet og uafhængigt af, om man er pædagogmedhjælper, uddannet pædagog eller leder i børnehaven. Denne sidste del af konklusionen samsvarer med tidligere studier af arbejdsdelingen mellem pædagogmedhjælpere og pædagoger (Nørregård-Nielsen 2005; Olsen 2007; 2011). Konsensusen om de pædagogiske værdier bekræftes også af, at ingen af i alt 14 afhængige variabler inklusive alder, antal år i erhvervet og placeringen i børnehavens arbejdsdeling kan forklare den variation i værdivalgene, som netop den multiple korrespondanceanalyse får frem (Olsen 2015; 2019).³ Bare med brugen af denne analyse lykkedes det at få de skildrede mønstersammenhænge frem mellem akkumuleringen af kapital og de pædagogiske værdier. Nu gælder det imidlertid et detalstudie af mønstre i respondentgruppens kønsspecifikke værdipræferencer; ved at inddrage skandinavisk velfærdsforskning, som vi lægger ud med, viser vi, at de danske forskningserfaringer ikke er enestående.

I.

Forskelle i mænds og kvinders arbejdsopgaver i børnehaven

Baseret på analyser af svar fra 2.300 kvindelige og 133 mandlige ansatte i 588 tilfældigt udvalgte norske børnehaver konkluderer Løvgren (2014), at personalet ikke opfatter det sådan, at arbejdsopgaverne udføres efter et "traditionelt kønsrollemønster". En 'kønstraditionalist' vil mene, at der er arbejdsopgaver som passer bedst for kvinder, og andre bedst til mænd.

Med undersøgelsens design og interesse for personalets holdninger får man naturligvis ikke indblik i, hvorvidt der kan være mønstersforskelle mellem de måder det mandlige respektive det kvindelige personale handler, samspiller og opfatter arbejdet på i hverdagen, og hvilke sociale dynamikker som enten inkluderer eller ekskluderer et kønsmæssigt lille mindretal, nemlig mændene. Når denne undersøgelse ikke får tydelige forskelle frem mellem, hvordan de to køn ser på arbejdsfordeling og -opgaver kan det bero på, at de sætter krydsene i spørgeskemaet under indtryk af de sociale levemiljøer, de lever i, også uden for børnehaven.

Dilemmaer i studiet af køn og pædagogik

Vores egen undersøgelse har taget konsekvensen af de teoretiske, metodiske og sociale vilkår, hvorunder respondenter svarer på et spørgeskema. Ingen tager stilling i et tomrum, idet alle har en position på et marked for livsværdier og pædagogiske standpunkter. Inden respondenter får spørgeskemaet i hånden er temaer som køn, værdier, pædagogiske arbejdsopgaver og ligestilling allerede tilgængelige. På dette marked eller i dette felt er der legitime og mindre legitime meninger, legitime og mindre legitime måder at udtrykke sig på. Her kan man være tilbøjelig til at

forme sin stillingstagen til spørgsmålene i skemaet alt efter de dominerende opfattelser af det, der spørges om. Det kan fx være ved at undertrykke holdninger af lavere markedsværdi såsom at holde på, at kvinder generelt er bedre til at trøste børn, der græder, mens mændene generelt er bedre til at sætte gang i den. For ikke så mange årtier siden ville det være legitimt at se på kvinder som de bedst egnede til at holde hus og hjem, passe børnene og holde sig i mandens og arbejdsmarkedets baggrund. Men om man i dag insisterer på traditionalisme i kønsspørgsmål som at 'kvindens plads er i hjemmet og køkkenet', mens offentlighæderne er reserveret mændene med deres maskulinitet, er man på kollisionskurs med de legitime og dominerende opfattelser af, hvordan arbejdsdelingen mellem kønnene bør være. Respondentens svar i en spørgeundersøgelse afgives således ikke i et kulturelt tomrum, men fra en position nederst i kundskabshierarkiet af pædagogisk praksis, opover mod uddannelsessektoren og til forskningen (Olsen 2014a). Fra en således domineret position har respondenterne en begrænset adgang til at definere de dominerende værdier, som bare kan søges og identificeres. Respondentens svar på pædagogiske værdispørgsmål afgives på den måde i en relation af *symbolisk vold*, det bliver ikke til som en underkastelse, men i et tillempet samarbejde med de dominerende positioner (Bourdieu 1999a, 178).

Hvordan undgår man nu at svarene i et interview eller på et spørgeskema forbliver et tillempet ekko af aktuelt dominerende diskurser inden for køn, pædagogik og ligestilling, enten svarene er modvillige eller velvillige? Og hvordan får man svar frem, som mest mulig ligner det arbejdsunivers, det pædagogiske personale færdes i til daglig? De udfordringer har vi løst ved at stille dilemmasørgsmål om emner, der er genkendelige fra hverdagslivet i børnehaven.⁴

Kønsmønstre i børnehavens personalegruppe

Datamaterialet består af 700 spørgeskemabesvarelser fra ledere, pædagoger og pædagogmedhjælpere i samtlige 80 børnehaver i de to danske kommuner Fanø og Esbjerg. Efter bortfald af mangelfulde besvarelser skal vi arbejde med besvarelserne fra 624 kvinder og 45 mænd, henholdsvis 93,3 procent og 6,7 procent, hvilket svarer til fordelingen på landsplan, se tabel 1 i appendikset.⁵ Den ene del af skemaet består af 13 pædagogiske dilemmasørgsmål, hvoraf to sæt omhandler køn. Den anden del skal få baggrundsinformationer frem om respondenternes arbejdsforhold, om opvækst- og levemiljø og hvordan de gør brug af en række faglige og kulturelle ressourcer såsom læsning af faglige tidsskrifter og brug af nyhedsmedier (Olsen 2015; 2015a).

Sådan stillede vi værdispørgsmålene

Vi undersøger om kvinder og mænd i respondentgruppen har forskellige værdiprofiler i forhold til henholdsvis drenge og piger i børnehaven. Først præsenterer vi projektets design og hovedfund og fortsætter derpå ind i de kønsspecifikke detaljestudier.

Værdispørgsmålene indledes på denne måde: "Her kommer nogle udsagn om pædagogik i daginstitutionen. Synspunkterne kommer to og to. Kryds af ved det ene i hvert par, du synes bedst om". De to udsagn indledes med en case – det af-

krydsede udsagn her og senere indikerer det, som flertallet af respondenterne vælger:

To piger har leget intenst sammen i over en halv time, og nu kommer Emma og vil være med også. Efter nogle forgæves forsøg på at blive optaget i de to pigers leg, puffer de Emma væk, og hun begynder at hulke.

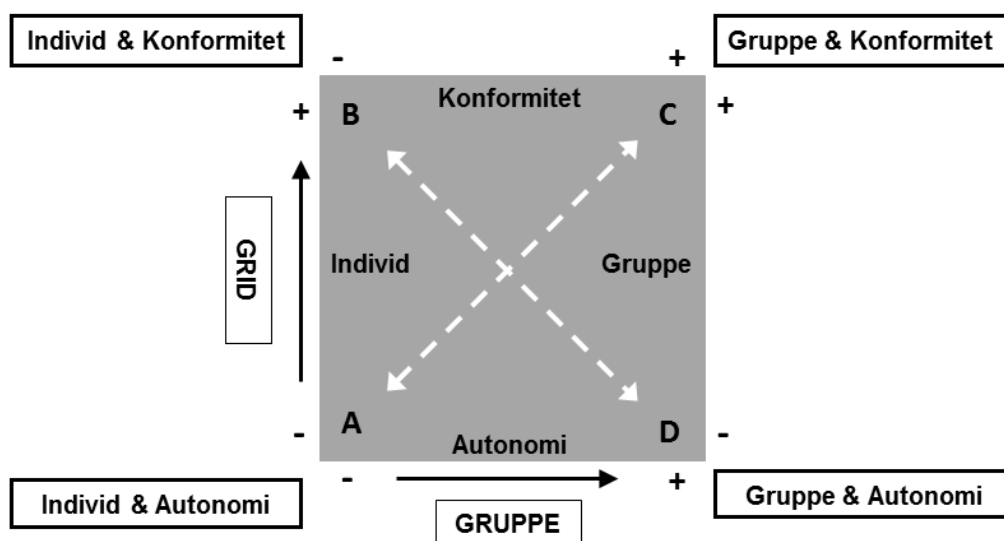
- Børn oplever hele tiden at blive lukket ind i grupper og holdt ude, så derfor må Emma også acceptere afvisningen og blive den erfaring rigere, det ville jeg prøve at forklare hende.
- Det er ikke acceptabelt at holde andre børn ude af en legegruppe, og da slet ikke på den måde, jeg ville prøve, om jeg kunne bringe pigerne sammen og få Emma med i legen.

Respondenten skal altså vælge det synspunkt, hun ”synes bedst om”. Udsagnene er konstrueret på baggrund af Mary Douglas’ *Grid Group Cultural Theory*.

Grid-Group, netværk og gruppe

Med Douglas’ model bliver det muligt på en systematisk måde at spørge om værdidimensionerne uden at spørge direkte *til* dem. Termen ’grid’ henviser til et fletværk af regler og bindinger, ethvert individ er spundet ind i (Douglas 1978, s.6). ’Grid’ akse dækker, som den lodrette pil i figur 1 nedenfor illustrerer det, et kontinuum fra stærk til svag individualitet. ’Gruppe’ garanterer den ’sociale inkorporering’ og defineres ved de krav, den gør gældende over for sine medlemmer, de grænser, den trækker rundt om dem, de rettigheder den giver samt de pålæg den udsteder (Douglas 1975; 1978, 7-8). Grid og gruppe kan nu kombineres sammen i en matrix med de fire poler mod hjørnerne A, B, C og D, den nøjere forklaring følger efter figuren:

Figur 1: Fire værdipoler i forlængelse af Mary Douglas’ ’Grid group cultural theory’.

Følger man først den venstre lodrette GRID-pil fra bunden og op, erstattes svage rollestrukturer med udviklede rollestrukturer øverst. De sociale bindinger går fra stærk til svag individualitet. I bunden er de sociale bindinger svage, mens de mod +’erne i toppen vokser i styrke. Med den vandrette pil GRUPPE fra venstre mod højre erstattes en svag gruppeloyalitet gradvist med en stærk.

I figurens position C – stærk grid og stærk gruppe – vil voksne være tilbøjelige til at holde stærkt på generationsforskellen mellem dem og børnene og håndhæve kollektive normer og regler. Derimod er barnet som enkeltindivid i centrum i position A – svag grid og svag gruppe – uden at være bundet til hverken moralske fordringer eller en gruppes normer. På den måde udgør positionerne A, B, C eller D fire indbyrdes modstående pædagogiske profiler. Er pædagogen fx vokset op i et indremissionsk hjem med stærke moralske familiebindinger og strenge kønsdelte religiøse leveregler som i C positionen – Gruppe & Konformitet – kan der forestå et omfattende identitetsarbejde om denne pædagog bliver ansat i en ”typen A børnehave” – Individ & Autonomi – med en barncentreret reformpædagogik og vægt på ligestilling mellem kønnene. Et andet typeeksempel på C positionen kunne være Jehovas Vidner, som via en stærke bindinger indadtil i menigheden vogter over en række religiøst begrundede moralske dogmer. Imod position A – Individ & Autonomi – vil man alene være engageret i en universel individualisme såsom at være ”sin egen lykkes smed” eller vægte ”individets frie udfoldelsesmuligheder”.

De to udsagn følger i øvrigt B-D akse – Individ & Konformitet kontra Gruppe & Autonomi – de fleste synes altså om det første udsagn, B, ”Børn oplever hele tiden...”. Svarfordelingen mellem B-udsagnet og D-udsagnet kommer vi til i næste afsnit. Hvert udsagn er udviklet så det på en helt entydig overdreven måde skal udtrykke det karakteristiske for akkurat den pågældende hjørnepol. Her illustrerer de hvide pile inde i kvadratet hvordan sympati for et B-udsagn samtidig kalder på afsmagen for et D-udsagn, idet også akse A-C er en relation af smag-afsmag, det er stadig den samme case om pigegruppen:

De voksne og pigerne

To piger har leget intenst sammen i over en halv time, og nu kommer Emma og vil være med også. Efter nogle forgæves forsøg på at blive optaget i de to pigers leg, puffer de Emma væk, og hun begynder at hulke.

Alle tre piger er selvstændige individer, der selv kan vælge til og fra, jeg ville trøste Emma og derpå forklare hende, hvorfor hun ikke kan være med i den legegruppe lige i dag. (Udsagn A: Individ & Autonomi).

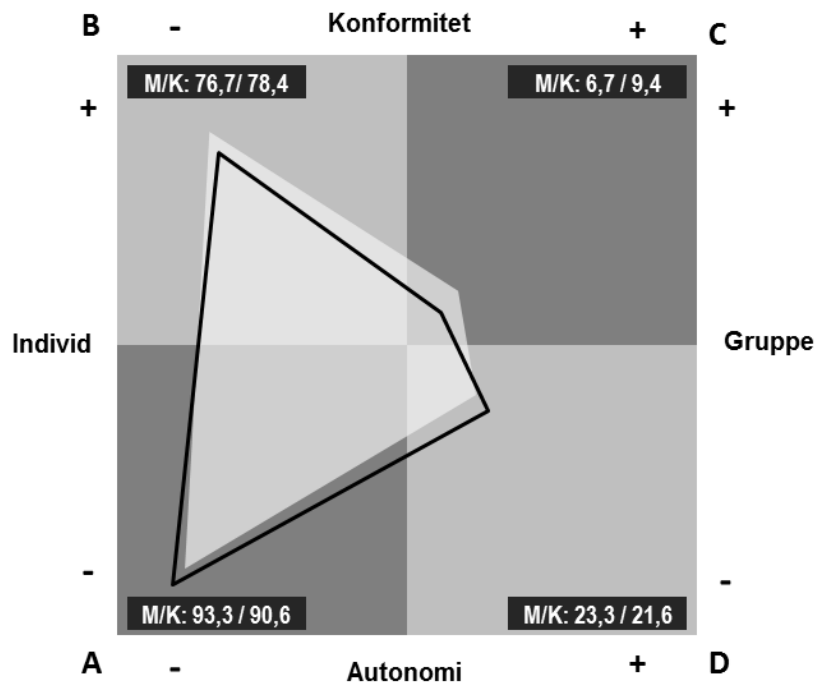
Det går ikke, at børn bare kan afvise hinanden på den måde, det er der ikke plads til i et fællesskab, så jeg ville få de to piger til at lukke Emma med ind i gruppen. (Udsagn C: Gruppe & Konformitet).

Og det andet og sidste sæt af dilemmaudsagn:

- Børn oplever hele tiden at blive lukket ind i grupper og holdt ude, så derfor må Emma også acceptere afvisningen og blive den erfaring rigere, det ville jeg prøve at forklare hende. (Udsagn B: Individ & Konformitet).
- Det er ikke acceptabelt at holde andre børn ude af en legegruppe, og da slet ikke på den måde, jeg ville prøve, om jeg kunne bringe pigerne sammen og få Emma med i legen. (Udsagn D: Gruppe & Autonomi).

Det kvindelige personales svarprofil for de to sæt af dilemmaspørgsmål – A kontra C og B kontra D – er illustreret med den hvide rombe i figur 2, mens det mandlige personales profil fremgår af den sorte rombe; svarprocenterne for hvert udsagn er angivet i hvert hjørne fordelt på mandlige og kvindelige respondenter.

Figur 2: Svarprofil for pige-temaet fordelt på kvindelige (K) respondenter (den hvide rombe) og mandlige (M, rombe i sort omrids); svarfordeling for henholdsvis mandligt og kvindeligt personale i procent.

De mandlige og kvindelige ansatte har svarprofiler, der er næsten helt identiske og orienteret mod individ-siden, polariseret mellem autonomi og konformitet. Gemmer der sig et ikke-kønnet polariseret mønster i de to køns svarprofiler om man slår de to romber sammen, adskiller respondenter i det øverste venstre B-hjørne sig fra dem i det nederste venstre A-hjørne? Det gør der ikke, hverken alder, antal år i erhvervet, placeringen i stillingshierarkiet, arvet kapital eller akkumuleret kulturel kapital op over livsbanen tvinger særlige præferencer frem.

De voksne og drengene

Drengetemaet indledes med en anden case:

En ansat i en daginstitution (pædagog eller pædagogmedhjælper) er blevet irriteret på 5 årige Oliver, han har været en del på tværs i dagens løb og er nu blevet temmelig hårdhændet over for to af de mindre børn; den ansatte griber fat i Oliver's overarm, trækker ham til side og skælder ham ud i en hård tone.

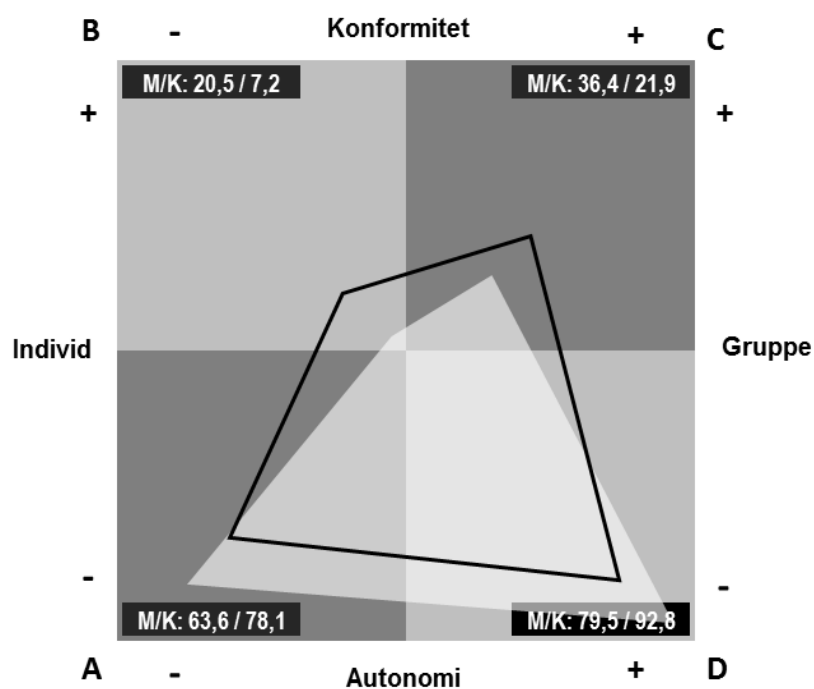
- Det er helt i orden, at den ansatte skrider ind og gør, som hun gør, for Oliver's voldsomme opførsel kan hverken tolereres inden for eller uden for institutionen. (Udsagn C: Gruppe & Konformitet).
- Det er aldeles ikke i orden, at den ansatte skrider ind på den måde, i stedet ville jeg prøve at snakke med Oliver i fred og ro og forklare, hvordan hans handlinger kan ødelægge det for de mindre børn. (Udsagn A: Individ & Autonomi).

Og det andet og sidste sæt af dilemmaudsagn:

- Det er i orden, at den ansatte reagerer så kvikt på Oliver's handling og irettesætter ham, for ser vi igennem fingre med den slags, risikerer vi, at det hele skrider. (Udsagn B: Individ & Konformitet).
- Oliver bør stoppes på den ene eller den anden måde, og derefter må vi finde en aktivitet, der kan sluse ham tilbage i børnegruppen. (Udsagn D: Gruppe & Autonomi).⁶

Svarprofilerne for disse to sæt af dilemmaspørgsmål er illustreret på samme måde i figur 3 som i figur 2 på modstående side:

Figur 3: Svarprofil for drenges-temaet fordelt på kvindelige (K) respondenter (den hvide rombe) og mandlige (M, rombe i sort omrids); svarfordeling for henholdsvis mandligt og kvindeligt personale i procent.

Som figuren viser, får spørgsmålene om Oliver en anden fordeling frem i Douglas' model end ved pigetemaet. De mandlige og kvindelige ansatte er fælles om orienteringen "nedad" mod autonomi polariseret mellem individ og gruppe, dog insisterer de kvindelige ansatte lidt stærkere end mændene på svaralternativerne A og D. Som med pigetemaet kan heller ikke variationerne inden for drengeprofilen forklares med hverken respondenternes alder, antal år i erhvervet, placeringen i stillingshierarkiet, arvet kapital eller akkumuleret kulturel kapital op over livsbanen.

Forskningsprojektets konklusioner

Sammenfattende viser analyserne af de to sæt af dilemmaspørgsmål – pigetemaet og drengetemaet – at gruppen af mandlige og kvindelige respondenter har tilnærmelsesvist *identiske* orienteringer. Vi finder altså *ingen* kønsdelte præferencer blandt personalet, når respondenter bliver konfronteret med pædagogiske udsagn om køn på denne måde.

Hvad betyder det, at respondenterne orienterer sig mod individ, og ikke gruppe under pigetemaet, som vist i figur 2, mens de har præferencer for autonomi og ikke konformitet for drengenes vedkommende som vist i figur 3?

Først kan vi vise til, at både pige- og drengeprofilen har A-hjørnet til fælles, når man sammenholder figur 2 og 3. Den centrale forskel består i, at der i pigeprofilen indgår en konformitetsdimension (B-hjørnet, stærk GRID, svag GRUPPE),

som er fraværende for drengenes vedkommende. Tilsvarende er drengeprofilene om gruppedimensionen (D-hjørnet, svag GRID, stærk GRUPPE). Pigerne mødes tilsyneladende med et stærkere integrativt ordens- og voksenregime end drengene bliver genstand for; de tilstås derimod en større tillid inden for børnehavens gruppesammenhænge. Dette samsvarer med Palludans (2005) analyser af de to toner i studiet af samspillene, udvekslingstonen og undervisningstonen mellem voksne og børn i børnehaven. Nogle børn bliver ”talt med” som en fuldgod partner, andre talt ”ned til”. Blandt de børn som prøver at finde vej fra undervisningstonen til udvekslingstonen, er der nogen, som mislykkes. Og det er helt typisk pigerne. Det falder derimod ganske enkelt for drengene, især de etnisk danske, at respondere på det personalet gør og tale med de voksne om det, de voksne er optaget af.

Er der forskelle mellem det mandlige og det kvindelige personales svarvalg på dilemmaspørgsmålene i de *resterende* 11 cases fra børnehavens dagligliv, som tilsammen omhandler tolerance, børns kreativitet, deres manerer og høflighed, ordensarbejde, konkurrence, påpasselighed med børnehavens ejendele, morgensamlingen, børns overgang til skolen samt forholdet til forskellige forældregrupper.

Her er svarene *helt identiske* med de mønstre, som de to figurer illustrerer, det kvindelige og det mandlige personales svarprofiler er altså tilnærmelsesvis identiske i undersøgelsen som helhed, uanset at rekrutteringsmønstret adskiller sig fra hinanden i de to grupper. Der er dog et mønster i seks af de pædagogiske temaer, hvor de kvindelige respondenter er lidt mere tilbøjelige til at orientere sig mod autonomisvar – A eller D – mens mændene omvendt orienterer sig mod konformitet, især mod C-hjørnet. Denne variation er imidlertid ikke så omfattende og stærk, at det giver anledning til yderligere analyser her.

Konklusionerne i vores forskning er sammenfaldende med Løvgrens (2014), Andresens (1990, 59-60; 65) og også med det Brandes, Andrä, Röseler & Schneider-Andrich (2015) har gennemført i Tyskland. De har observeret kvindelige og mandlige børnehavensansattes deltagelse i pædagogiske aktiviteter; heller ikke de kan afsløre væsentlige kønsforskelle sådan som de har undersøgt personalets faglige overvejelser og deres pædagogiske praksisser med børnene.

Hvad betyder personalets køn op imod dets sociale baggrund?

Projektets overordnede konklusion viste at det er ét sæt af dispositioner, som generer individualitets- og autonomiværdier, det er nederst til venstre i figurerne 2 og 3. Disse dispositioner kendetegner aktører med en relativt stor volumen af faglig informationskapital, legitim kulturelt konsum og social kapital (Olsen 2015; 2015a). De samme varianter af kapital har en relativt mindre volumen oppe mod konformitetshjørnet i figurerne. Her er det alene figur 3 som antyder en kønsforskel på akse A-D – Individ & autonomi kontra Gruppe & Konformitet – hvor mændene er lidt mere tilbøjelige til at søge mod gruppe-konformitets-polen end kvinderne er det. Dette skulle tilsi, at volumen af kulturel og social kapital er større blandt de kvindelige respondenter end mændene. Sådan forholder det sig

imidlertid ikke, tværtimod, det er nemlig mændene som i højere grad end kvinderne kan associeres med en relativt høj volumen af arvet og erhvervet kapital.

Alt dette kan man læse ud af appendiksets tabel 2, 3 og 4. Der er ganske få, men systematiske forskelle blandt respondentgruppens mænd og kvinder hvad opvækstmiljø og de sociale investeringer op over livsbanen angår. 19,0 procent af mændene mod 9,4 procent af kvinderne har en far med enten lærer- eller pædagogbaggrund, jf. tabel 2. Det samme mønster går igen for mødrenes del, hvor over halvdelen af mændene i tabel 3 – 51,2 procent – har en mor med baggrund inden for pædagogisk arbejde og omsorg, mens dette bare gælder for under en tredjedel af de kvindelig ansatte. Hvor det mandlige personale altså har oprindelse i miljøer med en relativt høj volumen af kulturel kapital har kvinderne baggrund i miljøer med en relativt højere volumen af økonomisk kapital, hvilket f.eks. kan være landbrugs- og håndværkerbedrifter. Her kommer 31,2 procent af kvinderne fra hjem hvor mor er del af en selverhvervende bedrift, mens det bare gælder for 16,3 procent af mændene. Den anden forskel drejer sig om de investeringer respondenterne gør op over livsbanen, i dette tilfælde i pardannelse; hele 48,1 procent af mændene mod bare 14,2 procent af kvinderne har en partner inden for et pædagogisk erhverv, se tabel 4. Her er kvindernes positioner meget stærkere udtalt, idet 23,4 procent har en partner som er selvstændigt erhvervsdrivende, men den samme andel blandt mændene er på beskedne 3,7 procent jf. tabel 4.

Hvad betyder det så for kønspræferencerne, at mændene som gruppe er sat sammen på en lidt anden måde hvad social baggrund angår end kvinderne er det? Ingenting. Slet og ret. Vi har også tidligere konkluderet, at respondenternes svarvariationer på både drenge- og pigetemaet heller ikke kan forklares med hverken alder, antal år i erhvervet, placeringen i stillings-hierarkiet, arvet kapital eller akkumuleret kulturel kapital op over livsbanen.

Vi står altså med en gåde, vi ikke kan knække: Hvordan kan det være at det mandlige personale har de samme svarprofiler som det kvindelige? Med de omtalte forskelle i arvet kapital og i de sociale investeringer, som pardannelsen er udtryk for kunne man netop forvente en variation mellem de mandlige og de kvindelige respondents svar; desuden omhandler værdispørgsmålene ikke alene kønsensitive socialiseringsprocesser, de er også bastant kønnede dreng-pige-temaer.

Mænd gør altså ingen særlig forskel i børnehaven

Nej, det gør de ikke – vores eget forskningsarbejde samt Løvgren (2014) og Brandes m.fl. (2015) peger samstemmende på, at der *ikke* er manifesterede forskelle i de måder, mænd og kvinder reagerer på, når de bliver udfordret på spørgsmål om arbejdet i børnehaven i al almindelighed og forholdet til drenge og piger specielt. Også andre forskningsarbejder har berørt den problemstilling, vi har undersøgt.

Palludan (2005) afdækker, hvordan flygtighed og samhørighed konkurrerer med hinanden i de voksnes samspil med børnene, og hvordan flygtigheden får overtaget. Det sker bl.a. når klokken, den institutionelle lineære tidsrytme dominerer, og når de voksnes overblik huserer, altså når ordensarbejdet tager over (Olsen 2007). Det fremgår ikke af Palludans forskning om det mandlige personale administrerer spændingen mellem flygtighed og samhørighed på en anden måde end

det kvindelige personale. Det er heller ikke dokumenteret at det mandlige personale skulle administrere ordensarbejde samt irettesættelser og sympatihandlinger over for børnene i andre mønstre end det kvindelige jf. Olsen (2007).

Kvinderne som det omsorgspraktiske problem

Den kvalitativt indrettede mandsorienterede forskning inden for det pædagogiske professionsområde peger i flere forskellige retninger. Nogle er kendetegnet ved at omhandle mændenes særstatus og hvordan inklusions- og især eksklusionsmekanismer er med til at forme deres karriereliv (Petersen 2005; Warming 2013, 2016). Ganske få og metodisk selektive kvalitative studier rapporterer at mænd – ud over at varetage en stor del af de samme opgaver som det kvindelige personale i børnehaverne – også leverer et eget bidrag (Havung 2000; Røthing 2006, 114). Paradoksalt nok er der ingen, som har spurgt om ikke også det kvindelige personale også yder sine ekstraordinære bidrag til børnehavens levemiljø. Snarere defineres kvindernes bidrag som et problem, som netop flere mænd skal kompensere for.

Det etablerede politisk-pædagogiske standardsynspunkt er, at en overvægt af kvindeligt pædagogisk personale fremmer et mere feminint miljø, som ikke i fornødent omfang kommer drengenes behov, ønsker og udtryksmåder i møde. Følgelig betragtes mandligt personale som en eftertragtet ressource, der i kraft af sit køn menes at tilføre børnehavelivet de unikke kvaliteter, som tilgodeser, hvad der formodes at være drengenes særinteresser (Handlingsplan 2003; STM 7 2015; Nielsen 2005, 34-38; Friis 2006; Redegørelse 2016); i samme sætning får man dermed sagt, at mændenes kvindelige medpart ikke på en fuldgod måde kan være det for drengene, de bør være; snarere defineres kvindernes bidrag som et problem, netop et øget antal af mænd i børnehaven antages at kompensere for.

Alt dette vækker mistanken om, at der kan være nogle mere basale kræfter på spil i de måder kønnene former og formes på i børnehaven, som ikke fanges op af den forskning, vi har præsenteret her i artiklens første del. Med del to forlader vi derfor børnehaven for en stund og fortsætter ind i de på én gang historiske og sociologiske kønsanalyser, som Bourdieu udviklede, sammenfattet i bogen *Den maskuline dominans* (Bourdieu 1999).

II.

Det vilde overtrumfer det milde: modsatninger i den maskuline dominans

Områder som social- og sundhedsområdet og børnehaverne beskrives gerne som kvindedominerede erhverv, de har simpelthen mange flere kvinder ansatte end mænd. Men betyder det også at der udspiller sig en feminin dominans set i en større historisk og kønsociologisk sammenhæng?

Vi skal nu prøve at grave nogle modsætninger frem mellem maskulinitet og femininitet af særlig betydning for børnehavområdet og derpå give nogle antydninger af, hvordan også hele børnehavområdet er hierarkiseret i form af en ma-

skulin dominans. Hvad er det for struktureringer af køn, der huserer, allerede inden børnehaverne åbner om morgenen? Det gør vi med baggrund i Bourdieus forskning, idet vi lader de kontroverser ligge, som positionen har indgået i (bl.a. Fowler 2003; Skeggs 2004; Kraus 2006).

Det er en kendt sag, at smag for bestemte måder at klæde sig på og måder man lader kroppen bære dem frem på hænger sammen med social opvækst og løbebane, med ens placering i det sociale rum (Bourdieu 2002). Det er også fra en sådan position i rummet – relativ høj respektive lav volumen af kapital – man vurderer andre, positivt eller negativt. Dette klasseperspektiv indeholder også en krops- og kønsdimension. F.eks. er mandens sociale kendetegn i form af jakke-skjorte-og-slips et antræk, der skjuler kroppens distinkte former. Modsat *hylder* kvinden sin krop ved at vise skønheden frem gennem klædedragt, kosmetik og udstyr – som f.eks. dametasken, men som et æstetisk objekt (Bourdieu 1999, 127). Pardannelsens magi kan udmærket betragtes som drevet af symbolske spil mellem at skjule og hylde kroppen. Også den store majoritet af respondenterne i det forskningsprojekt, vi har gennemgået har etableret sig med en partner, en kæreste, samboer eller ægtefælle (Olsen 2015). Disse pardannelser følger et tydeligt mønster, hvor mere end seks ud af ti indgår i endogame forhold. Har den ene en gymnasieuddannelse er man tilbøjelig til at finde en partner med samme baggrund. Har man omvendt ikke investeret i dette eksamenspapir er man ligeledes tilbøjelig til at finde en partner, som heller ikke har gjort netop dette (Olsen 2015).

På et generelt plan fremmer de sociale inddelinger af kønnene to forskellige klasser af habitus i form af modsatte og komplementære kroppe. Det tilkommer manden at udføre alle de handlinger, der er farefulde og spektakulære, han besidder det kortvarige og ydre, det officielle og offentlige, det øvre og retlinede. Hvor manden tumler med børnene eller konkurrerer i motocross, forvalter kvinden det kontinuerlige og indre i form af hjemmets hushold, slægten, familien og børnene. Kvindens sfære er ikke det offentlige, men det mere tarvelige, nedre og private – bevægelsesmodusens symbolik er krum og rund som at æ barnets hoved eller fylde springformen med kagedej (Bourdieu 1999, 43). Vil den kvindelige medarbejder i børnehaven fx være mere tilbøjelig til at kærtegne børn og i stand til at variere hendes trøsterepertoire på en mere virtuos måde end hendes mandlige kollega? Det spørgsmål har vi ikke empirisk belæg for at svare på, men i forlængelse af Brandts (2017) forskning er svaret bekræftende; Brandt har registreret hvordan det kvindelige omsorgspersonale på et plejehjem mestrer omgangen med beboerne på en øjenfaldende let måde, med et overblik og en form for professionel moderlighed i kontrast til mændenes mere tillærte og instrumentelle arbejdsmåde (Brandt (2017, 64).

Mænd vil typisk blive beundret for deres virile udadvendte opførsel, mens den virile kvinde derimod vil blive set på som vulgær og måske lidt 'løs på tråden'. Hvor manden er hurtig og resultatorienteret, altså kraftfuld, kan den kvindelige pædagog være afventende afstemt med børnenes variable tidsrytme med alt fra vegetative til eksplosive udtryksmåder og således uden at være målrettet på en beregnende effektiv måde. I et kvindedomineret erhverv som det pædagogiske er det imidlertid ikke slet så entydigt. Inden for omsorgsarbejde kan en kvinde ud-

mærket registrere når en mand er på udebane og giver sig i kast med det arbejde, de som kvinder altid har udført. Her kan hun se at tempo og standarden på udførelsen falder, og alligevel vinder han hendes overbærende anerkendelse og ros – som hjemmets og altså børnehavens *pater* (Brandt 2017); mandens tre positioner sådan som de bliver til i det kvindelige arbejdsunivers kan illustreres med denne remse: *Han er vores kollega, vores dreng og vores trofaste patriark!*

I spillene mellem kønnene udfolder den maskuline dominans sig ifølge Bourdieu ved at kvinder tillægges særegenheder som om de hørte til en kvindelig natur. Hun kan være blid, sød, omsorgsfuld, men også skummel, når hun narrer manden med brug af 'kvindelig list'. List kan også vendes om i den mere mytiske 'kvindelige intuition'. Denne intuition fremholdes gerne som et ædelt klarsyn – også i pædagogiske sammenhænge – en særlig ressource hun har fået i favnen, og med hvilken hun bedre end nogen anden kan foregribe andres ønsker eller behændigt undvige ubehageligheder i anmarch. Hun er mere responsiv og følsom over for tonefald og nonverbale tegn og er dermed bedre til at afkode de implicerede følelser. Og alt dette er typisk for dominerede grupper, i dette tilfælde kvinder (Bourdieu 1999, 44). Denne variant af intuition kan også dukke op i en eufemiseret variant som 'empati' og ligefrem blive brugt til at screene kommende børnehavensansatte med (Jensen, Svinth, Hansen & Brostrøm 2016, 140). Alle disse mystificeringer i form af 'kvindelig list', 'kvindelige intuition' og 'empati' bidrager i sig selv til at opretholde en kønnet ordnet dominans mellem det feminine og det maskuline.

Når det kommer til børnene beror konstitueringen af 'dreng' og 'pige' i børnehaven på en symbolsk dominans, som pædagogen udøver uden indblanding af dennes vidende bevidsthed, men i de habituelle dispositioners "dunkle verden" (Bourdieu 1999a, 177-178). Alt som angår køn er under forandring som på så mange andre områder, hvor der hersker strid og kamp om privilegier. Selve fordelingsstrukturen i den kønsmæssige arbejdsdeling er imidlertid robust og stabil. Det kommer af trægheden i habitus, da principperne først overføres fra krop til krop forud for bevidsthed og tale, og undslipper på den måde programmatisk korrektioner fra pædagogiske målsætninger, de kønspolitiske bevægelser og andre kønspolitiske interventioner (Bourdieu 1999, 122). Kønsopdelingens stabilitet beror også på nogle praktiske principper, som både omverdenen og kvinderne selv sætter i værk gennem deres valg. Ifølge et af disse principper ligger de funktioner, der er passende for kvinderne i forlængelse af de hjemlige funktioner i form af netop pædagogisk arbejde, omsorg og undervisning (Bourdieu 1999, 120). Hertil kan føje sig nogle vage antydninger af, at det særligt kvindelige ved virksomheden giver den et skær af at være både underordnet og underlødige.

Her har Andresen (1990) iagttaget et af disse stabiliserende "praktiske principper", personalet sætter i værk over for henholdsvis drengene og pigerne. Handlemønsteret viser hvordan personalet oftest hilser pigerne ved at æde dem på kinden, mens drengene derimod får et klap på skuldrene. Andresen har også vist hvordan børnehavepersonalet – stadig uanset køn og stadig ubevidst – opererer med dobbelte standarder i mødet med drengene og pigerne. Med en dobbelt standard rammer personalet drenge og piger med helt forskellige sanktioner, selv om der ingen

forskel er mellem de pågældende drenges og pigers opførsel i sammenlignelige situationer. Således bliver pigerne genstand for flere irettesættelser end drengene, selv om der ikke er objektive grunde til det; omvendt er drengene genstand for positiv opmærksomhed dobbelt så ofte som pigerne (Andresen 1990, 66; 59). Personalets praktiske virke afslører ifølge Andresen også et kønsbestemt "egenartsprincip", altså en kønsessentialisme i aktion. Således opmuntrer personalet drengene til det Andresen kalder for "offentlig dominans", dvs. til individualitet og konkurrence, til simpelthen at "trykke den af". Omvendt nedmuntres pigerne hvis de fører sig frem med de samme attituder som drengene (Andresen 1990, 68). Samtidig som personalet stimulerer drengene til at tage pladsen i børnehavens offentlige rum træffes pigerne altså af anmodninger om at være og helst forblive usynlige. Ubevidst forbinder personalet drengene med et "stor-større-størst" ideal, pigerne med et "lille-mindre-mindst" (Andresen 1990, 68).

Her får Andresen altså et sæt homologe oppositioner frem i den måde personalet forholder sig til henholdsvis drengene og pigerne på som mellem opmuntring/nedmuntring, ekspressiv/impresiv, stor/lille og dominant/domineret og jo netop også med den fundamentale modsætning maskulin/feminin (jf. Bourdieu 1999, 113). Sådan betragtet er det igen de habituelle skemaer for perception, vurdering og handling, der orienterer personalets kønnede krop-til-krop praksisser, uden indblanding fra den vidende bevidsthed (Bourdieu 1999, 46-47). Andresens forskning kan give et indblik i den stabilitet hvormed kønsforskelle og maskulin dominans reproduceres, også ved børnehavens mellemkomst, en stabilitet der beror på, at det væsentligste foregår på kroppens niveau og ikke i diskursernes verden.

Også Staten er kønsopdelt

Statens højre paternalistiske hånd – mandens – betjenes af den såkaldte statsadel i egenskab af embedspositionerne inden for de områder, der varetager alt med samfundsøkonomi, finanser og styring (Bourdieu, 2011; Bourdieu 1999b, 181-184). Mens højrehånden holder på pengene, bruger venstrehånden dem inden for udgiftstunge velfærdsordninger som børnehaver, skole og pleje- og sundhedssektoren, som i særgrad beskæftiger kvinder i stillinger som bl.a. pædagoger, lærere og sygeplejersker. Det er netop dem som konfronteres med effekterne af Statens tilbagetrækninger og markedsbaseringen af deres arbejdsvilkår, som ikke mindst Statens højre hånd står i spidsen for. I det lys kan mange af dem der daglig står ansigt til ansigt med effekterne af forandrede levekår opleve sig selv ikke blot forladte, men også fornægtede af højrehånden som ikke længere ved og måske heller ikke vil vide, hvad 'venstrehænderne' foretager sig. (Bourdieu 1999, 112-113; Bourdieu, 1999b, 181-184). Selv om Statens højre hånd altså både er ældre, større og stærkere, sker det at venstrehåndens staten erfarer effekterne af højrehåndens interventioner, så den til sidst skrider til mobilisering. Det skete f.eks. i foråret 2016 som en reaktion mod den norske regerings forslag til ændringer i barnehaveloven i forlængelse af Stortingsmelding 19 (STM 19 2016). I denne tilrådes det, at børnehaverne skal have en mere systematisk pædagogisk praksis og en rammeplan med tydelige krav til læringsmiljøet med et krav om progression i

børnehavens indhold. Der skal også være et tydeligere skoleforberedende indhold, bl.a. med en vejledende norm for det sproglige grundlag børn bør have med sig fra børnehaven (STM 19 2016, 10-11). Stortingsmeldingen er det til dato sidste led i at skærpe styring og effektivitet på alle niveauer i uddannelsessystemet, hvis politiske baggrund vi ikke uddyber ved denne anledning. På vegne af børn og børnehaver har en lang række af aktører sat sig i bevægelse mod forslagene i stortingsmeldingen af frygt for en instrumentalisering af det pædagogiske arbejde og for at børns frie leg og kreativitet går tabt som centralt kendetegn ved den norske børnehaver (Barnehageopprør 2016).

Personalets pædagogiske virksomhed udøves i det hele taget i et bureaukratisk væv, hvis herredømme genkendes i de pædagogiske læreplaner, i reguleringer af forholdet mellem overordnet og underordnet, dvs. lederen og de ansatte, patriarken og resten af familien – i øvrigt uanset om lederen er en kvinde eller en mand. På den måde følger det private med ind i det offentlige: ”Staten har med sin fremkomst ratificeret forskrifterne og forbuddene i det private patriarkat og fordobler dem med et *offentlig patriarkats* forskrifter og forbud. Dette offentlige patriarkat er indskrevet i alle de institutioner, det pålægges at forvalte og regulere den hjemlige enheds daglige eksistens” (Bourdieu 1999, 112). Her har Haukelien (2013) vist, hvordan det norske arbejdsliv fremdeles præges af hierarkiske relationer mellem typiske kvindefag og typiske mandefag, hvor kvindearbejde symbolsk forbindes med reproduktion og produktion for mændenes vedkommende. Betragtes den bureaukratiske organisering af børnehavesektoren som hegemonisk forstærkes dette herredømme netop ved også at være et maskulint hegemoni (Flood & Pease 2005, 7).

Sammenfattende: Den kønsmæssige arbejdsdeling er grundlæggende robust over tid på trods af nok så ihærdige ligestillingsbestrebelse. Stabiliteten beror bl.a. på trægheden i habitus og et praktisk princip, hvor kvindernes indtog på arbejdsmarkedet følger som en forlængelse af de hjemlige funktioner med hushold. Hermed bekræftes deres virksomhed som underordnet og mindre lødighed i forhold til officielle og offentlige maskuline tilbøjeligheder. Det milde overtrumfes af det vilde – virilitet er mandens styrke, kvindens latente skam med hvilken hun må manøvrere en udstillet og udstillende krop. Selv den ’kvindelige intuition’ der gerne fremholdes som den kvindelige pædagogs adelsmærke forlener hende med en domineret position; også selv om denne intuition suser ubemærket under mandens radar. Statens økonomiske paternalistiske højre hånd har på denne måde initiativet i udvekslingen med den kvindelige venstre omsorgshånd.

Børnehavens bagtæppe

På børnehavens bagtæppe skildres således også et androcentrisk verdensbillede i modsætning til et gynocentrisk. Bagtæppet hænger også bag vores fund, som jo viste, at det mandlige og kvindelige personale har helt lige værdimønstre. Det skyldes ganske enkelt, at vores forskningsdesign i form af dilemmaspørgsmålene ikke er forberedt til at opfange de former for symbolsk kønsdominans, vi lige har gennemgået.

Der er imidlertid ingen instanser man direkte kan appellere til og stille til ansvar for det maskuline herredømme, og i tillæg forbliver både manden og kvinden umiddelbart uvidende om dominansrelationen. Kønspraktikkerne i børnehaven udøves ligesom de pædagogiske praktikker generelt uden indblanding fra personalets vidende bevidsthed. Hvordan styrken fra de skjulte konstanter, vi har løftet frem her, slår ind i børnehaven i forholdet mellem mandligt og kvindeligt personale er et helt underbelyst spørgsmål, åben for videre forskning.

For personalets del står det stadig hen i det uvisse, hvor de verificerede argumenter for en øgning af mændenes andel i børnehaven skal hentes. Eftersom vi har påpeget en maskulin dominans over en feminin er mændene på den måde allerede tilstede i rigt mål. Det er derfor både påfaldende og forståeligt, at 'kvindelighed' og 'femininitet' hverken er defineret eller undersøgt, men alene fremstår som en mangel op imod den mere vital maskulinitet (Beauvoir 2000). Iveren efter at få flere mænd ind i børnehaverne kommer man således først til en forståelse af, når de radikale skildringer af feminint kvindelige praksisser i børnehavens moralske levemiljø er tilvejebragte. Og dem har vi ingen af. Det skyldes muligvis at det er Statens maskuline højre side som snakker mændene frem og med hånden holder den pædagogiske forskning, de pædagogiske uddannelser og børnehavernes personale i kortere og kortere snor.

Når vi kvinder leder efter kække kloge mænd, ved vi slet ikke vores eget bedste. Den rige nar jeg har til mand, som ikke er andet end sin titel og sine penge, ved jeg lige nøjagtig hvordan jeg skal snøre. Det er os kvinder om at gøre at få overtaget, men det får vi ikke over de kloge mænd uden megen møje og lang tids intriger.

Karakteren Pernille i Ludvig Holbergs *Henrick og Pernille*, 1731

Vi kvinder har en ekstrem evne til at få vores vilje gennem subtile overtalelsesmekanismer, der er fuldstændig umulige at gennemskue. Og mange af os er rent faktisk frygtelige, når det kommer til at

lave vores mænd om. Især som unge ser mange deres mand som et uforløst gørdet-selv projekt, der først er lavet færdigt, når alle hængsler er smurt perfekt, og det hele passer ind i den overordnede masterplan om redebygning og familieliv i en kulisser med farvekoordinerede akvarelmalerier.

Sarah Almbjerg i anledning af Christian Tafdrups film *En frygtelig kvinde*, Berlingske Tidende, 25.12.2017

Nu henter pigerne også deres sminkeinspiration fra drengene.

Norges Rikskringkasting, 17.12.2017

Bent Olsen er professor i pædagogisk sociologi på Institut for pædagogik og livslang læring ved NTNU, Norges teknisk-naturvidenskabelige universitet i Trondheim. Olsen har arbejdet med flere pædagogisk-sociologiske temaer: virkningen af børnehavepersonalets klassebaggrund på dets pædagogiske værdier, kundskab og symbolsk dominans inden for det pædagogiske felt, arbejdsdelingen mellem medhjælpere og pædagoger samt studier af overgangen fra børnehaven til grundskole. bent.olsen@ntnu.no

Eli Smeplass er Ph.d. i sociologi fra institut for sociologi og statsvidenskab, NTNU, Norges teknisk-naturvidenskabelige universitet i Trondheim, og arbejder som universitetslektor i pædagogik ved Institut for læreruddannelse på NTNU. I sit Ph.d. arbejde har Smeplass undersøgt sammenhænge mellem norske lærerstuderendes studiedeltagelse og deres senere arbejdsliv i skolesystemet. Den aktuelle forskning indgår i et større komparativt projekt om børns og unges opvækstvilkår i Norden. eli.smeplass@ntnu.no

Noter

- ¹ Vi kan ikke ved denne anledning gennemgå alle spørgsmålene om politiseringen af køn inden for social- og børnehavområdet, men henviser til Olsen og Smeplass (2016).
- ² Et andet delstudie omhandler det pædagogiske personales indstillinger til den proces, hvor børnene afslutter opholdet i børnehaven for derefter at blive elever i skolesystemet (Olsen 2015b).
- ³ De 14 afhængige variable er: 1) Respondenternes alder. 2) Antal år i erhvervet. 3) Placeringen i børnehavens stillingshierarki. 4) Opvækst på land eller i by. 5) Mors erhverv. 6) Fars erhverv. 7) Partnerens erhverv. 8) Mors eksamen på gymnasialt niveau. 9) Fars eksamen på gymnasialt niveau. 10) Partners eksamen på gymnasialt niveau. 11) Mors erhvervsuddannelse. 12) Fars erhvervsuddannelse. 13) Partners erhvervsuddannelse. 14) Aspirationer i form af planer for videre uddannelse.
Den samlede konklusion peger på, at variablerne informationskapital, kulturel kapital og social kapital er de centrale med tanke på generalisering af fundene (Olsen 2014; 2015; 2019). Spørgsmålet er nu om netop disse variable er bundet til regionen på en måde, der måtte adskille sig fra, hvordan fordelingen er for hele erhvervsgruppen. Svaret kan afgøre muligheden for en statistisk generalisering af fundene også i det delprojekt om køn, vi rapporterer her. Indikatorerne på de nævnte kapitalformer er imidlertid bundet til undersøgelsens særlige karakter, uden at vi har tilsvarende studier, der kunne dække hele erhvervsgruppen. Det er imidlertid heller ikke afgørende, da vi alene sigter mod en teoretisk generalisering (Payne og Williams 2005), idet fundene og deres tilblivelse vejes op imod andre og beslægtede forskningsarbejder.
- ⁴ Den samlede teoretiske og metodiske argumentation for spørgedesignet at behandlet i Olsen (2015; 2019).
- ⁵ Udvalget af respondenter har altså en kønssammensætning, der svarer til fordelingen på landsplan. Det samme gælder ikke for den indbyrdes fordeling af antal pædagoguddannede og pædagogmedhjælpere, idet pædagogmedhjælperne udgør 40 % på landsplan (Olsen 2007, 76) og 24,2 % i vores undersøgelse, se tabel 1. Respondentgruppens aldersspænd går fra 18 år til 65 år. Vi råder imidlertid ikke over sammenlignelige informationer om aldersprofilen, men eftersom medhjælperne er underrepræsenteret i datasættet vil aldersprofilen formodentlig også være en anden end på landsplan. Fx er hver tredje medhjælper mellem 20 og 25 år, mens dette kun gælder for en ud af hundrede med pædagoguddannelse (Olsen 2007, 73). Sætter man tabellerne 2 og 3 i appendiks i sammenhæng med henholdsvis tabel 6 og 5 i Olsen (2007, 77-78) kan man skønsomt konkludere, at respondentprofilen for fædrenes erhverv ligger tæt på den samlede personalegruppe for hele landet. Derimod tyder det på, at der i respondenternes gruppe af mødre findes en lidt højere uddannelsesniveaue, end det der tegner sig på landsplan (Olsen 2007, 77-78).
- ⁶ Som det fremgår er pigetemaets to dilemmaspørgsmål formuleret på en anden måde for drengetemaets vedkommende.

Referencer

- Andresen, R. 1990. Kjønn og kultur, forskjell og fortolkning. *Sosiologi i dag*, 53-75.
- Barnehageopprør. 2016. <https://www.facebook.com/groups/234742090226848/>
- Beauvoir, S. d. 2000. *Det annet kjønn*. Oslo: Pax forlag.
- Bourdieu, P. 1999. *Den maskuline dominans*. Tiderne Skifter.
- Bourdieu, P. 1999a. *Meditasjoner; méditations pascaliennes*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, P. 1999b. *The Weight of the World. Social Suffering in Contemporary Society*. Polity Press.
- Bourdieu, P. 2002. *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Bourdieu, P. 2011. Statens venstre og høyre hånd. I *Agora. Journal for metafysisk spekulasjon*, nr. 1, 166-173.
- Brandes, H.; Andrä, M.; Röseler, W. og Schneider-Andrich, P. 2015. Does gender make a difference? Results from the German 'tandem study' on the pedagogical activity of female and male ECE workers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23:3, 315-327.
- Brandt, L. I. 2017. Dominans med dobbelte implikasjoner – mænd i omsorgsfag. *Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab* nr. 3-4, 55-68.
- Douglas, M. 1978. *Cultural bias*. Paper nr. 34, Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
- Douglas, M. 1975. *Naturlige symboler*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.
- Flood, M., & Pease, B. 2005. Undoing men's privilege and advancing gender equality in public sector institutions. *Policy and Society*, 24(4), 119-138.
- Friis, P. 2006. *TEMAHEFTE om menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.
- Fowler, B. 2003. Reading Pierre Bourdieu's Masculine Domination: Notes towards an Intersectional Analysis of Gender, Culture and Class. *Cultural Studies*, 17:3-4, 468-494.
- Handlingsplan. 2003. *Den gode barnehagen er en likestilt barnehage. Handlingsplan for likestilling i barnehagene 2004–2007*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/pla/2004/0001/ddd/pdf/205598-q-1071-likestilling.pdf>
- Havung, M. 2000. *Anpassning till rådande ordning, en studie av manliga förskolelärare i förskoleverksamhet*. Institutionen for pedagogik, Lärarhögskolan i Malmö.
- Jensen, A. S.; Svinth, L.; Hansen, O. H. og Brostrøm, S. 2016. *Barnet i centrum. Pædagogik og relationer i vuggestue og dagpleje*. Akademisk forlag.
- Krais, B. 2006. Gender, Sociological Theory and Bourdieu's Sociology of Practice. *Theory Culture Society*. Volume 23(6), 119-134.

- Løvgren, M. 2014. Gender traditionalism at work? *Professional boundaries. The case of childcare workers in Norway*. Doktorgradsavhandling, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Nielsen, S. B. 2005. *Mænd og daginstitutionsarbejdets modernisering: Teoretiske, historiske og etnografiske perspektiver på sammenhænge mellem køn, pædagogisk arbejde og organisering i daginstitutioner*. Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitetscenter.
- Nørregård-Nielsen, E. 2005. Pædagoger i skyggen: Om børnehavepædagogernes kamp for faglig anerkendelse. Ph.d.-afhandling, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Olsen, B. 2007. *Pædagogik, pædagogmedhjælper og pædagoger – arbejdsdelinger og opdragelsespraksis i daginstitutionen*. Viborg: Forlaget PUC.
- Olsen, B. 2011. Orden og arbejdsdelinger i daginstitutionen. *Nordisk barnehageforskning/Nordic Early Childhood Education Research*. Volume 4 nr. 1.
- Olsen, B. 2009. *Når pædagogikken bringer mennesker sammen: En eksperimentel rejse gennem byens sociale geografi og alle dens børnehaver*. Viborg: VIA/Systime.
- Olsen, B. 2014. *Mener du virkelig det?! – Fire pædagogiske værdiprofiler i børnehaven*. *Gjallerhorn* nr. 19, 72-84.
- Olsen, B. 2014a. Kunnskap og symbolsk dominans: en studie av kampen om barnehagen. *PAIDEIA* nr. 7, 6-14.
- Olsen, B. 2015. Sammenhænge mellem social oprindelse og pædagogiske profiler blandt personalet i danske børnehaver. *Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab* nr. 3-4, 57-114.
- Olsen, B. 2015a. Magt & mening: Pædagogiske værdiprofiler blandt personalet i danske børnehaver. *Nordisk barnehageforskning/Nordic Early Childhood Education Research*. Volume 9 nr. 5, 1-17.
- Olsen, B. 2015b. Foregribelsens dialektik: ”skolens” nærvær i børnehavens pædagogiske værdiunivers. *Nordisk barnehageforskning/Nordic Early Childhood Education Research*. Volume 11 nr. 3.
- Olsen, B. 2019. Does cultural capital matter in professional settings? Educational value profiles among the personnel in kindergartens. *The journal of International Research in Early Childhood Education* (publiceres 2019).
- Olsen, B. & Smeplass, E. 2016. Gender and distribution of educational values among the staff in kindergartens. *Early Childhood Education and Care*.
- Palludan, C. 2005. *Børnehaven gør en forskel*. Aarhus Universitetsforlag.
- Payne, G & Williams, M. (2005). Generalization in Qualitative Research. *Sociology*. Volume 39(2), 295-314.
- Petersen, P. M. 2005. *Fordelinger og fordoblinger – et studie i kønskonstruktioner og social læring i pædagoguddannelsen*. Ph.d. afhandling, Forlaget PUC.
- Redegørelse / Perspektiv- og handlingsplan. 2016. Ministeriet for Børn, Uddannelse og Ligestilling. <http://www.uvm.dk/Service/Publikationer/Ligestilling>.

- Røthing, R. 2006. *Mann i kvinneland. En kvalitativ studie av kjønnsforming blant menn i kvinnedominerte yrker*. Universitetet i Oslo.
- Skeggs, B. 2004. Context and Background: Pierre Bourdieu's analysis of class, gender and sexuality. *The Sociological Review*. Volume 52, 19-33.
- Stortingsmelding 19. 2016. *Tid for lek og læring Bedre innhold i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.
- Warming, K. 2013. Men who stop caring: The exit of men from caring occupations. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 3(4), 5-20.
- Warming, K. 2016. Mænd i omsorgsfag. Karrieremotivasjoner og -orienteringer. *Social Kritik* 145, 4-16.

Appendiks

Tabel 1: Stilling i børnehaven fordelt på køn.

			Stilling			Total
			Ledelse	Pædagog	Medhjælper	
Køn	Kvinde	N	102	376	146	624
		%	16,3	60,3	23,4	100,0
	Mand	N	8	21	16	45
		%	17,8	46,7	35,6	100,0
Sum		N	110	397	162	669
		%	16,5	59,3	24,2	100,0

Tabel 2: Personalets køn fordelt på fars erhverv; fremhævede forskelle er omtalt i teksten.

			Køn		Sum	
			Kvinde	Mand		
Erhverv	Selvstændig erhvervsdrivende	N	100	6	106	
		%	20,4	14,3	20,7	
	Pædagogiske erhverv	N	46	8	54	
		%	9,4	19,0	10,2	
	Håndværker	N	147	9	156	
		%	30,1	21,4	29,4	
	Transport/ kontor / lager / service	N	44	5	49	
		%	9,0	11,9	9,2	
	Maskinbetjening	N	69	7	76	
		%	14,1	16,7	14,3	
	Ledelse / akademiker / tekniker	N	83	7	90	
		%	17,0	16,7	16,9	
	Total		N	489	42	531
			%	100,0	100,0	100,0

Tabel 3: Personalets køn fordelt på mors erhverv; fremhævede forskelle er omtalt i teksten.

			Køn		Sum	
			Kvinde	Mand		
Erhverv	Selvstændig erhvervsdrivende / medhjælpende ægtefæller	N	153	7	160	
		%	31,2	16,3	30,0	
	Pædagogik og omsorg	N	154	22	176	
		%	31,4	51,2	33,0	
	Kontor / maskinbetjening / håndværk	N	103	10	113	
		%	21,0	23,3	21,2	
	Hjemmegående	N	80	4	84	
		%	16,3	9,3	15,8	
Total			N	490	43	533
			%	100,0	100,0	100,0

Tabel 4: Personalets køn fordelt på partners erhverv; fremhævede forskelle er omtalt i teksten.

			Køn		Sum	
			Kvinde	Mand		
Erhverv	Selvstændig erhvervsdrivende	N	112	1	113	
		%	23,4	3,7	21,2	
	Pædagogiske erhverv	N	68	13	81	
		%	14,2	48,1	15,2	
	Håndværker	N	113	2	115	
		%	23,6	7,4	21,6	
	Transport/ kontor / lager / service	N	50	4	54	
		%	10,4	14,8	10,1	
	Maskinbetjening	N	49	2	51	
		%	10,2	7,4	9,6	
	Tekniker / akademiker	N	87	5	46	
		%	18,2	18,5	8,6	
Total			N	479	27	533
			%	100,0	100,0	100,0

